Маткурбанова В.В., здобувач
Науковий керівник:Луцький Р.П.
доктор юридичних наук, професор,
директор Науково-дослідного інституту
імені Академіка Івана Луцького
Університету Короля Данила

ОРГАНІЗАЦІЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ ТА КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СУДДІВ І ПРИСЯЖНИХ В УКРАЇНІ

Судова система є важливим елементом державної влади, який забезпечує здійснення правосуддя та захист прав і свобод людини і громадянина.

Правосуддя в Україні здійснюють виключно суди. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються[1, ст. 124].

Незалежність суддів: 1) Здійснюючи правосуддя, суди є незалежними від будь-якого незаконного впливу. Суди здійснюють правосуддя на основі Конституції і законів України та на засадах верховенства права. 2) Звернення до суду громадян, організацій чи посадових осіб, які відповідно до закону не є учасниками судового процесу, щодо розгляду конкретних справ судом не розглядаються, якщо інше не передбачено законом. 3) Втручання у здійснення правосуддя, вплив на суд або суддів у будь-який спосіб, неповага до суду чи суддів, збирання, зберігання, використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб з метою дискредитації суду або впливу на безсторонність суду, заклики до невиконання судових рішень забороняються і мають наслідком відповідальність, установлену законом. 4) Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи повинні утримуватися від заяв та дій, що можуть підірвати незалежність судової влади. 5) Для захисту професійних інтересів суддів та вирішення питань внутрішньої діяльності судів відповідно до цього Закону діє суддівське самоврядування[4, ст. 6].

Ця стаття має важливе значення для забезпечення незалежності судової влади в Україні. Вона сприяє захисту суддів від будь-якого незаконного впливу, гарантує справедливий розгляд справ та зміцнює принцип верховенства права. Завдяки таким нормам забезпечується довіра громадян до суду, підтримується законність і стабільність у державі.

Суд утворюється і ліквідовується законом. Проект закону про утворення чи ліквідацію суду вносить до Верховної Ради України Президент України після консультацій з Вищою радою правосуддя[2].

Отже, процедура створення або ліквідації суду є чітко визначеною законодавством і здійснюється за участю відповідних органів державної влади.

В указі Президента України про створення суду вказуються його місцезнаходження і статус, які визначаються з урахуванням принципів територіальності та спеціалізації. Підставами для утворення чи ліквідації суду є зміна адміністративно-територіального устрою, передислокація військ або реорганізація Збройних Сил України, зміна визначеної законом системи судів, а також інші підстави, передбачені законом[3].

Такий порядок дозволяє своєчасно реагувати на зміни в державі та забезпечувати належне функціонування судової системи.

Порядок утворення і ліквідації судів загальної юрисдикції: 1) Суди загальної юрисдикції утворюються і ліквідуються Президентом України за поданням Міністра юстиції України на підставі пропозиції голови відповідного вищого спеціалізованого суду. 2)Місцезнаходження, територіальна юрисдикція і статус суду визначаються з урахуванням принципів територіальності, спеціалізації та інстанційності. 3) Підставами для утворення чи ліквідації суду є зміна визначеної цим Законом системи судів, потреба поліпшити доступність правосуддя або зміна адміністративно-територіального устрою. 4) Кількість суддів у суді визначається Державною судовою адміністрацією України за поданням Міністра юстиції

України на підставі пропозиції голови відповідного вищого спеціалізованого суду, з урахуванням обсягу роботи суду та в межах видатків, затверджених у Державному бюджеті України на утримання судів [4, ст.19].

Після етапу утворення суду наступним є етап формування його керівного складу. Кандидатури на посади голів судів обираються, як правило, з найбільш кваліфікованих суддів, які мають великий професійний досвід, користуються авторитетом, мають організаційні здібності, високі ділові й моральні якості. Передбачений законом порядок призначення на посаду голови суду та його заступників є загальним для всіх судів, окрім Конституційного Суду України та Верховного Суду України, в яких обіймання посад голів врегульовано Конституцією України і здійснюється не шляхом призначення, а шляхом обрання самими суддями на пленарних засіданнях відповідних судів[3].

Отже, формування керівного складу суду є важливим етапом у забезпеченні належного функціонування судової системи. Призначення голів судів і їх заступників здійснюється на основі професійних якостей, досвіду та авторитету суддів, що гарантує ефективне управління судом і дотримання принципів правосуддя. Завдяки чіткому законодавчому порядку призначень забезпечується стабільність роботи судів та належна організація процесів розгляду справ.

Статус судді: 1) Суддею є громадянин України, який відповідно до Конституції України та цього Закону призначений суддею, займає штатну суддівську посаду в одному з судів України і здійснює правосуддя на професійній основі. 2) Судді в Україні мають єдиний статус незалежно від місця суду в системі судоустрою чи адміністративної посади, яку суддя обіймає в суді[4, ст.52].

Вимоги щодо несумісності: 1) Перебування на посаді судді несумісне із зайняттям посади в будь-якому іншому органі державної влади, органі місцевого самоврядування та з представницьким мандатом. Перебування на посаді судді також несумісне із наявністю заборони такій особі обіймати посади, щодо яких здійснюється очищення влади в порядку, визначеному Законом України »Про очищення влади». 2) Суддя не може поєднувати свою діяльність із підприємницькою, адвокатською діяльністю, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу (крім викладацької, наукової чи творчої), а також входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку. 3) Особи, які є власниками акцій або володіють іншими корпоративними правами чи мають інші майнові права або інший майновий інтерес у діяльності будь-якої юридичної особи, що має на меті отримання прибутку, зобов'язані передати такі акції (корпоративні права) або інші відповідні права в управління незалежній третій особі (без права надання інструкцій такій особі щодо розпорядження такими акціями, корпоративними або іншими правами, або щодо реалізації прав, які з них виникають) на час перебування на посаді судді. Суддя може отримувати відсотки, дивіденди та інші пасивні доходи від майна, власником якого він є. 4) Суддя не може належати до політичної партії чи професійної спілки, виявляти прихильність до них, брати участь у політичних акціях, мітингах, страйках. Перебуваючи на посаді, суддя не може бути кандидатом на виборні посади в органах державної влади (крім судової) та органах місцевого самоврядування, а також брати участь у передвиборчій агітації. 5) У разі призначення судді членом Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України він відряджається для роботи в цих органах на постійній основі. За членами цих органів - суддями зберігаються гарантії матеріального, соціального та побутового забезпечення, визначені законодавством для суддів. 6) Суддю за його заявою може бути відряджено для роботи у Національній школі суддів України, а суддю, обраного головою чи заступником голови Ради суддів України, - до Ради суддів України, із збереженням розміру суддівської винагороди за основним місцем роботи та встановлених законом доплат. 7) Суддя повинен дотримуватися вимог щодо несумісності, визначених законодавством у сфері запобігання корупції. Відрядження на роботу до Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України, Ради суддів України не вважається сумісництвом[4, ст.54].

Присяга судді: 1) Особа, призначена на посаду судді, складає присягу судді такого змісту: «Я, (ім'я та прізвище), вступаючи на посаду судді, урочисто присягаю Українському народові об'єктивно, безсторонньо, неупереджено, незалежно, справедливо та кваліфіковано здійснювати правосуддя від імені України, керуючись принципом верховенства права, підкоряючись лише закону, чесно і сумлінно здійснювати повноваження та виконувати обов'язки судді, дотримуватися етичних принципів і правил поведінки судді, не вчиняти дій, що порочать звання судді або підривають авторитет правосуддя». 2) Суддя складає присягу під час урочистої церемонії у присутності Президента України. До участі в церемонії запрошуються Голова Верховного Суду, Голова Ради суддів України, Голова Вищої ради правосуддя та Голова Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. 3) Текст присяги підписується суддею і зберігається в його суддівському досьє[4, ст.57].

Визначальною умовою функціонування судової влади є особливий правовий статус судді, який поєднує в собі високі кваліфікаційні вимоги, систему гарантій незалежності та суворий режим несумісності з будь-якою політичною чи підприємницькою діяльністю. Процес набуття цього статусу завершується складенням присяги, яка є не лише формальним актом, а юридичним і моральним зобов'язанням судді здійснювати правосуддя неупереджено, захищаючи права людини виключно на засадах верховенства права.

Забезпечення конституційних гарантій незалежності суддів та контроль за дотриманням ними вимог щодо несумісності покладено на Вищу раду правосуддя – колегіальний, незалежний конституційний орган державної влади та суддівського врядування.

Статус присяжного: 1) Присяжним є особа, яка у випадках, визначених процесуальним законом, та за її згодою вирішує справи у складі суду разом із суддею або залучається до здійснення правосуддя. 2) Присяжні виконують обов'язки, визначені пунктами 1, 2, 4-6 частини сьомої статті 56 цього Закону[4, ст.63].

Вимоги до присяжного: 1. Присяжним може бути громадянин України, який досяг тридцятирічного віку і постійно проживає на території, на яку поширюється юрисдикція відповідного окружного суду, якщо інше не визначено законом. 2. Не включаються до списків присяжних громадяни: 1) визнані судом обмежено дієздатними або недієздатними; 2) які мають хронічні психічні чи інші захворювання, що перешкоджають виконанню обов'язків присяжного; 3) які мають незняту чи непогашену судимість; 4) народні депутати України, члени Кабінету Міністрів України, судді, прокурори, працівники правоохоронних органів (органів правопорядку), військовослужбовці, працівники апаратів судів, інші державні службовці, посадові особи органів місцевого самоврядування, адвокати, нотаріуси, члени Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Вищої ради правосуддя; 5) особи, на яких протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення; 6) громадяни, які досягли шістдесяти п'яти років; 7) особи, які не володіють державною мовою. 3. Особа, включена до списку присяжних, зобов'язана повідомити суд про обставини, що унеможливлюють її участь у здійсненні правосуддя, у разі їх наявності[4, ст.65].

Особливим елементом демократичної побудови судової системи є інститут присяжних, через який реалізується конституційне право громадян на безпосередню участь у здійсненні правосуддя. Формування списків присяжних тісно пов'язане з територіальним принципом устрою судів, а їхній статус наділений високими гарантіями незалежності та вимогами щодо доброчесності, що споріднює їх із професійним суддівським корпусом та забезпечує суспільний контроль за справедливістю судових рішень.

Утворення та ліквідація судів є невід'ємною частиною розвитку правової системи. Вони забезпечують ефективність, спеціалізацію та доступність судочинства для громадян. Процедури утворення та ліквідації суворо регламентовані законодавством, щоб гарантувати незалежність суддів і захист прав людини. Ретельне планування та дотримання законодавчих норм дозволяє підтримувати стабільність і довіру до судової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text
3. Правознавство: навчальні матеріали / Арм Академія. URL: https://arm.navs.edu.ua/books
4. Судові органи: підручник // Радник онлайн. URL: http://radnuk.info/pidrychnuku

Мельник В.І., здобувач
Науковий керівник: Шведова Г.Л.,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний торговельно-економічний університет

ШАХРАЙСЬКІ КОЛ-ЦЕНТРИ ЯК ФОРМА ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ

Розвиток цифрових комунікацій та дистанційних фінансових послуг створює нові можливості для вчинення майнових кримінальних правопорушень. Однією з небезпечних тенденцій є функціонування шахрайських кол-центрів, діяльність яких ґрунтується на систематичному введенні потерпілих в оману з метою заволодіння їхніми коштами або отримання контролю над фінансовими інструментами. Як зазначає А. Крижевський, такі структури можуть мати ієрархічну будову, спеціалізований персонал і розвинену технічну інфраструктуру, що забезпечує систематичність шахрайських дій [2, с. 118–119]. За спрямованістю шахрайських схем можна умовно виокремити два типи таких кол-центрів: орієнтовані на заволодіння коштами під приводом інвестування та торгівлі фінансовими інструментами, а також ті, що маскують протиправну діяльність під надання соціальної допомоги, благодійність або підтримку населення в умовах війни. У першому випадку оператори можуть представлятися менеджерами, агентами чи брокерами, створюючи в потерпілих уявлення про законність і перспективність відповідних фінансових операцій. У другому – використовувати суспільно значущі теми, зокрема допомогу Збройним Силам України, відбудову та виплати внутрішньо переміщеним особам, для формування довіри й отримання коштів громадян [2, с. 119–120].

Особливості видів співучасті у діяльності шахрайських кол-центрів полягає в розподілі функцій між організаторами, керівниками, операторами, технічними працівниками та особами, які забезпечують фінансові операції. Оператори безпосередньо контактують із потерпілими, використовуючи легенди про необхідність захисту банківського рахунку, підтвердження операцій, отримання виграшу, здійснення інвестицій або взаємодію з представниками державних органів [2, с. 119–120; 6, с. 168–170].

Важливою характеристикою таких структур є застосування психологічного впливу, спрямованого на формування довіри, створення відчуття терміновості та спонукання особи до дій усупереч її майновим інтересам. Унаслідок цього потерпілі можуть самостійно переказувати кошти, повідомляти конфіденційні дані або надавати доступ до банківських сервісів, не усвідомлюючи справжньої мети відповідних дій. Отже, зовнішня добровільність фінансової операції сама по собі не виключає шахрайського характеру заволодіння майном: визначальними залишаються спосіб формування волевиявлення потерпілого, використаний обман і спрямованість умислу винних осіб.

Організований характер діяльності кол-центру не можна встановлювати виключно за кількістю операторів, наявністю офісного приміщення чи використанням спеціалізованої техніки [5]. Для кримінально-правової оцінки необхідно з’ясувати стійкість об’єднання,